

הר כרכום והר עריף:

אי שם במערב הנגב שוכנים שני הרים מרתקים: הר עריף, שבו שוכנים שני המכתשים הקטנים ביותר בנגב, והר כרכום, המזוהה לעיתים עם הר סיני המקראי, ושבנו ניתן למצוא אלפי ציורי סלע מדהימים. אזור הסיור נמצא ממש בלב המדבר, והלילות זרועי הכוכבים משלימים את הנוף הבראשיתי האינסופי. הטיול אורך כ-4 ימים ומתאים למיטבי לכת בלבד. המסלול עובר בשטח אש, ולכן יש לקבל אישור מצה"ל לטיול.

איך מטיילים:

- המסלול נמצא בתחום שטח אש צה"לי שפעיל כל השנה – יש לתאם את הטיול מראש עם מתא"ם דרום בטלפון 08-9902926 או בפקס 08-9902511. אין לצאת למסלול ללא אישור צבאי. יש לוודא את שעות הנסיעה המותרות בציר 10 לטובת איסוף.
- אוקטובר עד מאי בחודשים – מומלץ לטייל במסלול בעונות המעבר או בחורף.
- הטיול אורך כ-4 ימים. המסלול הקלאסי אינו מעגלי, והוא מתחיל מבורות לוי ומסתיים בכביש הגבול המערבי – כביש 10.
- אין במסלול כל מקום להצטיידות במים או מזון, ולכן יש להצטייד ל-4 ימים בשטח ולהביא את הכל איתכם. בחגים הגדולים (חנוכה, סוכות, פסח), שעה שישנם יותר מטיילים באזור, יש סיכוי לעזרה בשטח, ובבורות עודד ישנם מים אך אסור בשום פנים ואופן להסתמך על כך, לעיתים.
- אם אינכם רוצים לסחוב את כל האוכל והמים, או רוצים להיעזר בהקפצה לנקודת ההתחלה ומנקודת הסיום, תוכלו להיעזר בשירותיו של דובי מחברת "טיול אחר", שעבור תשלום מארגן את כל המנהלות (מים מזון ועצים בנקודות החניה השונות), וכן הקפצה לתחילת המסלול ומסופו (ממצפה רמון או מקום אחר) | דובי: 08-6595192

חובה להצטייד במפות סימון שבילים 18 ו-19 עדכניות.

- לא בכל המסלול יש קליטה, ולכן מומלץ לעדכן את קרוביכם על היציאה לטיול וקצב ההתקדמות המתוכנן.

- נקודות קרובות לקבלת סיוע במקרה הצורך.

מחנה הר שגיא:

- על כביש הגבול המערבי, מצפון להר כרכום | מחנה כרמית ומחנה –
- על כביש הגבול המערבי, מזרח להר כרכום | על ההר למעלה יש – שיקמה
- קליטה טובה לטלפון סלולרי (בחניון הלילה וסביב ההר אין קליטה טובה). כמו כן יש קליטה על הר עריף למעלה.

המסלול המקובל:

יום 1:

מבורות לויץ (או במסלול המקביל לו ממזרח, הפריזמות) דרך הר עידו לחניון בסך הכל כ-13 ק"מ – הלילה, הנמצא 1.5 ק"מ צפונית לבארות עודד.

יום 2:

15 קמ" בסך הכל – מבארות עודד להר עריף ולינה בחניון לילה נחל מעזר.

יום 3:

ליום זה שתי אפשרויות – בתלות ברכב האיסוף ביום הרביעי:

אפשרות א:

- אם רכב האיסוף מגיע להר כרכום, אז היום השלישי מתחיל בנחל מעזר, הר
 - כ- בסך הכל – חספס, הר מיכאל על השביל השחור. עד חניון הלילה בבאר כרכום.
- 13 ק"מ

אפשרות ב:

- אם ביום הרביעי עליכם להגיע רגלית על כביש 10, אז מבאר כרכום ממשיכים עוד כ-7 ק"מ עד לחניון הלילה שממערב להר כרכום.

יום 4:

בהתאם לנקודת החניה בסוף היום השלישי

אפשרות א

- אם חונים בבאר כרכום, הליכה מבאר כרכום להר כרכום. סיור מלא בהר וסיום בחניון הלילה אשר ממערב להר – בסך הכל 14 ק"מ.

אפשרות ב

- אם חונים בחניון הר כרכום, אז לטפס עם זריחה לכרכום, סיור מלא בכל שבילי ההר. ירידה וצעידה על נתיב הג'פים האדום מערבה עד כביש הגבול – בסך הכל כ-18 ק"מ, מתוכם 11 ק"מ על שביל הג'פים מחניון הלילה של הר כרכום ועד הכביש.

איך מגיעים:

נקודת ההתחלה:

בכביש 171 (מצפה רמון-הר חריף) בקילומטר ה-12 במסלול כחול היוצא לכיוון דרום, האזור גם נקרא במפה קרני רמון. כדי להגיע לכביש 171. מעט מזרחית לבורות לוי נוסעים דרומה לכיוון מצפה רמון על כביש 40 ופונים מערבה בצומת הרוחות.

נקודת הסיום:

בין –בכביש 10 – כביש הגבול המערבי המגשר בין ניצנה-הר חריף-הר שגיא-אילת ציר הגישה להר כרכום הינו בדרך עפר העבירה לרכב רב מינוע. אבני הגבול 54 ו-55 (ברשת ישראל). (96860 11490 בלבד. הדרך מסומנת בשטח אדום ותחילת ב.נ.צ. (4x4) במקום מצוי שילוט תיירותי בצבע חום, המפנה באופן ברור להר כרכום. אורך דרך העפר מהכביש עד לחניון הלילה למרגלות ההר – כ-11 ק"מ נ.צ. חניון הלילה למרגלות ההר – 12350.96820 ברשת ישראל.

היום הראשון:

היום הראשון מתחיל בשביל הירוק (שביל 18260) שעל כביש 171. השביל הולך בכיוון כללי דרומה כ-2.5 ק"מ, ואז מתפצל שמאלה במפגש שבילים כחול-ירוק (יש להמשיך עם הירוק). מהפיצול לאחר כ-600 מטר בשביל הירוק תגיעו לנוף מרהיב של מכתש רמון והמצלעות שלו. מכתש רמון, הגדול במכתשי ארצנו נמתח לאורך כארבעים ק"מ. רוחבו המירבי הינו תשעה ק"מ ועומקו היחסי לסביבה מגיע עד 400 מטר. מכתש רמון, כמו מכתשי הר עריף אליהם נגיע ביום השני, הינם מכתשים שנוצרו משחיקת שכבות סלע רכות הנמצאות תחת שכבות קשות יותר - מרכז המכתש היה בעבר ראשו של הר, שפתי המכתש פונות עדיין לראש ההר שכבר לא קיים, ופנים ההר נשחק והפך למכתש.

השביל הירוק יורד כ-200 מטר לאזור שנקרא קרני רמון, על שם שבע הגבעות הנמוכות המזדקרות בו. בשנת 2010 הוחלט לקרוא לכל פסגה על שם אחד משבעת האסטרונאוטים שנספו באסון מעבורת קולומביה בפברואר 2003, בהם אל"מ אילן רמון. הנצחת השמות בתחילת החורף נוכל לראות את פריחת סתונית. נעשתה גם ממצפור שמעל האזור הקליפות ואחרי חורפים גשומים נוכל לראות את עליו הרחבים ופרחיו המרשימים של ריבס המדבר. אולי יתמזל מזלכם לצפות בפראים – חמורי הבר החיים במכתש, או בצבאי המדבר שלהם קרניים דרות ואוזניים דמויות מניפה.

השביל הירוק עולה אל לב גבעה שחרחרה שמהווה אחד מקרני רמון. בלב גבעה זו נמצא קניון הפריזמות שנקרא על שם הצורה הגיאומטרית של הבזלת ממנה היא עשויה. תופעת הפריזמות מעידה על התקררות איטית של הבזלת בדומה לתופעה הקיימת בנחל המשושים ברמת הגולן.

בתום המעבר בקניון הפריזמות השביל הירוק חובר לדרך עפר המסומנת בצבע שחור ההולכת בנתיב נחל רמון. נפנה ימינה (מערבה) על הדרך ונלך בה כ-1.5 ק"מ עד למפגש עם שביל אדום איתו נפנה שמאלה (דרומה). השביל האדום הולך דרומה מהלך של כ-3.5 ק"מ במהלכם הוא חולף על פני הר עידו. מומלץ להשאיר את התיקים ולעלות לתצפית מההר על מערב המכתש. לאחר מכן ממשיכים עם השביל האדום מטה בסופו הוא חובר לדרך עפר כחולה העוברת בנתיב נחל עודד. עם דרך העפר הכחולה נלך שמאלה (מזרחה) כ-5 ק"מ במהלכם נחלוף על פני מפגשים עם דרך עפר אדומה ושחורה. בתום ההליכה תגיעו לחניון הלילה "בארות עודד" המסומן בשלט בשטח שנמצא במפגש עם דרך עפר ירוקה היוצאת דרומה מהדרך הכחולה.

היום השני:

מחניון הלילה נתקדם דרומה כ-1 ק"מ בדרך העפר הירוקה עד למפגש עם דרך עפר בסימון שחור, בה נפנה שמאלה (מזרחה). לאחר כ-700 מטר נגיע לבארות עודד.

בארות עודד (ביר ע'ידד אום צלח בערבית) הינן שמונה בארות מים חפורות במדרגת הסתף בגדתו הצפונית של נחל ערוד, כ-2 מטרים מעל האפיק (על מנת שלא יסתמו) עומק הבארות הוא עד לכ-6 מטרים מתחת לגובה מי התהום, והמים בבארות שפעילות כיום, בדרך כלל ראויים לשתייה ולהשקיה. רוב הסיכויים כי תמצאו דלי הקשור לחבל באחד הבארות מהם תוכלו להתרענן במים.

בפסח 1946 יצאה משלחת של עשרה סטודנטים לאזור מכתש רמון ומערב הנגב, סיור שהמידע שנאסף בו שימש בהמשך, בזמן מלחמת העצמאות, במבצע עובדה לכיבוש אילת. אחד מסיירי הפלמ"ח שהובילו את הסיור אבי זכאי, מתאר את ההגעה לבארות הואדי הלך וצר, השביל סטה מאפיקו ועלה על גבי משורי חמדה. שוב נתגלו " עודד עקבות המכוניות ואנו התנהלנו לאורכם עד שנכנסנו לערוץ קטן, חשוף מעץ ומצמח, שפרץ לו דרך בין הגבעות. לאחר רגעים ספורים הגענו לואדי אל עדיד אום צלח. אפיקו של הואדי הרחב, שפילס דרכו בין הרים גבוהים, היה זרוע אבני נחל, ומעלה הואדי נתגלה בעירומו. רק במורד הואדי מזרחה התרחב האפיק לעמק קטן ובו חורשת אשלים עתיקת יומין. בגדה הצפונית נתגלו בורות מים לרוב. ביר עדיד נמצא דרומית מזרחית מואדי רמן והוא אחד ממקורות המים היחידים באזור זה כל השנה. סימנים רבים העידו על בני אדם ועדרי צאן שבאים לפקוד את המקום. אפילו בית קברות ימצא שם בגדה בביר זה נמצאו כשמונה עשרה בארות. אחדות מהן הכילו מים ויתרן בארות. ממול שחרבו או שנסתמו. המים טובים לשתייה והבדיקה המאוחרת קבעה שבכל ליטר יש 159 מ"ג כלור ו-680 כמות כוללת של מלחים. פני המים השקיפו מעומק של 6 מטרים. גובה מהן חפורות באדמה, ומהן בנויות אבן רק בחלקן, עמוד המים היה 1.5 מטר. הבארות

סביב הבורות שקתות אבן להשקאת צאן וגמלים. ניכר היה שמפעם לפעם. העליון ליד הבארות ערכנו חניה. נחפרות כאן בארות מחדש, ויש בארות אכזב שנזדונות להיסתם המטען הורד מהגמלים. אחדים יצאו לקושש עצים למדורה ואלה נמצאו בכמות ניכרת בקרבת האשלים. לאחר ארבעה ימי סיור באזור צחית נתפשטנו עירומים ושפכנו דליי "מים זה על גופו של זה

אכן, בגדה הדרומית של הנחל נמצא בית קברות בדואי.

מבארות עודד, נמשיך דרומה על שביל המסומן בסימון שבילים ירוק. לאחר הליכה של 5 ק"מ בנוף המדברי חוצה השביל את נחל קציעה ומתחיל לטפס, מהלך של כ-3 ק"מ לעבר הר עריף. מתחת לפסגה השביל הירוק פוגש בשביל כחול. נתן להשאיר את התיקים בנקודה זו ולטפלס שמאלה (מזרחה) לעבר פסגת הר עריף עם השביל הכחול.

פסגת הר עריף, המתנשאת לגובה של 956 מטר מעל לפני הים, היא חלק מהרכס הארוך: הר בתור – מצוקי עריף – הר בדד. ההר מתנשא כ-400 מטר מעל אגנו של נחל מזער שמדרום לו.

בהר עריף נמצאים של מכתשים קטנים (עמק סחיפה). האחד נמצא ממזרח וניתן לראותו מהתצפית, והשני נמצא מדרום - מכתש מאורך וצר, ככל הנראה נוצר סביב קו שבר. במכתשים נחשפים סלעים געשיים מתקופת היורה והקרטיקון התחתון. מפסגת ההר ישנו מצוקי לויץ, הר בתור והר – נוף מרהיב. בצפון: מכתש רמון, הר עודד, הר רמון, ממערב הרי אדום רכס הר כפה והמישר. –שגיא, מדרום, הר כרכום ונחל פארן, וממזרח

לאחר הביקור בהר עריף, נרד חזרה עם השביל הכחול, נאסוף את התיקים ונרד כ-2 ק"מ עד למפגש עם נחל מעזר. בנקודה זו שינו סימון שחור היורד דרומה, אך אנו נמשיך עם הסימון הכחול, עד לחניון הלילה שנמצא בסמוך לדרך עפר רחבה יותר המסומנת בצבע אדום.

היום השלישי:

כאמור במבוא לטיול, יום זה וגם היום הרביעי תלויים בנקודת סיום המסלול וברכב האיסוף. אם רכב האיסוף מגיע עד להר כרכום, חניית הלילה תעשה בבאר כרכום, אחרת – אם הרכב מגיע רק עד כביש 10, חניית הלילה תהא בחניון הלילה של הר כרכום.

לאחר קפה של בוקר ונקיון המחנה, נחזור מעט על עקבותינו בנחל מעזר עם השביל הכחול, עד למפגש עם השביל השחור הפונה דרומה לעבר הר חספס. לאחר כ-800 מטר עם השביל השחור, אנו נעבור ליד פתח המכתש הדרומה והמאורך של הר עריף. נקודת מבט שונה על מה שראינו מפסגת ההר, מסייעת להבין את עוצמת הטבע.

אנו נמשיך עם השביל השחור עוד כ-6 ק"מ על הגעה לאוכף של הר חספס המהווה נקודת מנוחה עם נוף יפה. לאלו שכח ברגליהם, מומלץ לעלות לפסגתו לתצפית. מהר חספס השביל השחור פונה מזרחה בנחל ברוקה שמתחבר לנחל כרכום. אחרי כ-3

ק"מ השביל פונה דרומה, מקיף את הר מיכאל ומגיע לאחר עוד 2 ק"מ נוספים לבאר 'נקודת חניון הלילה של אפשרות א – כרכום .

באר כרכום חפורה בסחף שבאפיק, והיא היתה פעילה עד שנות השמונים. כיום היא אינה מתוחזקת ונראה שרוב הזמן היא יבשה. כ-100 מטר מזרם לבאר, בדומה למה שראינו בבארות עודד, ישנו אתר קבורה בדואי. כיוון הקברים מצפון-מזרח לדרום-מערב, על פי הכיוון המקודש באסלם – לכיוון מכה. בגבעה שמצפון לבאר ישנה מצודה מהתקופה הישראלית.

של יום זה, מבאר כרכום יש להמשיך דרומה עם דרך הג'יפים 'אם בחרתם באפשרות ב הברורה בשטח, המסומנת בסימון שבילים כחול מהלך של כ-5.5 ק"מ עד מפגש עם דרך ג'יפים בסימון שבילים אדום בה נפנה שמאלה (מזרחה) עם הדרך האדומה, עוד כק"מ וחצי עד לחניון הלילה.

מאחר כרכום, באם יש זמן, ניתן גם לבחור, במקום בדרך הג'יפים, גם בשביל המסומן בסימון שבילים שחור, בנתיב המתואר כחלק מהיום הרביעי.

היום הרביעי:

זהו למעשה היום המעניין והיפה ביותר בטיול שכן הוא חושף אותנו לצפונותיו של הר כרכום. מאחר ובדרך כלל הטיולים נעשים בימי החורף, ומאחר, בתלות בלוגיסטיקה, יתכן שתצרכו ללכת לא מעט על לכביש 10 שעל הגבול, מומלץ לקום מוקדם כדי להנות מכל מרחבי ההר. יש לשים לב לתכנון הזמנים, זמני שקיעת השמש וקצב ההליכה.

מבאר כרכום, נמשיך עם השביל השחור שעולה :בהנחת אפשרות א – לינה בבאר כרכום ומטפס לאורך כ-2.5 ק"מ לפסגה גובה (גובה 804 מטר) ממנה תצפית מרהיבה על כל האזור העלייה תלולה ולעיתים כוללת הליכה ב"סכין". מפסגת נ.ג. 804, נמשיך בשביל השחור הולך למעשה על קו רכס לכיוון דרום, במשך 5 ק"מ עד שנגיע לחלקו הצפוני של הר כרכום. מחלקו הצפוני של הר כרכום, השביל השחור הולך בכיוון דרום מערב כ-1.5 ק"מ, אז הוא נפגש עם שביל כחול שמגיע מתחתית ההר, אזור חניון הלילה, לעבר מרכז ההר. אנו נפנה שמאלה (מזרחה) עם השביל הכחול.

מחניון הלילה נטפס במעלה ההר :בהנחת אפשרות ב – לינה בחניון הלילה של הר כרכום בשביל הכחול שיוצא לחלקו הצפוני לאחר כ-1.5 ק"מ נגיע למפגש שבילים – לשביל הכחול חובר שביל שחור מצפון. אנו נמשיך עם השביל הכחול.

הסיור בהר כרכום:

הר כרכום, הוא הר שולחן גירני שרומו המירבי הוא 842 מטר. בהר ישנו ריכוז מרשים של אתרי פולחן וציורי סלע. בהר יש למעלה מ-40,000 ציורי סלע, שאת חלקם נפגוש בהמשך הסיור. ציורי הסלע נחרטו על גבי הפטינה השחורה (כיסוי שחור) של סלעי

הגיר. עיקר ציורי הסלע הם ככל הנראה מהתקופה הכלכוליתית ומתקופת הברונזה הקדומה.

פרופסור עמנואל ענתי, שחקר וסקר את אזור הר כרכום לעומק, קושר בין הר כרכום להר סיני המוזכר בתנ"כ. פרט לציורי הסלע הרבים, מצא ענתי בהר כ-120 מזבחות אבן וכן אתרי התיישבות וחנייה רבים המקיפים את אזור ההר. נראה כי אזור ההר שימש לאורך אלפי שנים קבוצות נוודים וגם מתישבים קבועים יותר. פרופסור ענתי מוצא הקבלות בין אתרים המוזכרים בסיפור המקראי לבין המציאות הגיאוגרפית. למשל את באר כרכום הוא מזהה עם רפידים, שם חנו בני ישראל למרגלות ההר. אתר בנחל כרכום בו 12 אבנים, הם לטענתו המצבה שהקים משה לרגלי הר סיני. עדויות בציורי הסלע, כגון מטה ונחש, 10 קווים (10 הדברות) על ההר ועוד. בנוסף ספר ענתי 11 מקורות מים מהר כרכום לקדש ברנע לפי הפסוק (דברים א' 2): "אחז עשר יום מחורב דרך הר שעיר, עד קדש ברנע". מרבית הארכיאולוגים בארץ חולקים על ענתי אך באם תאמינו כי הר כרכום הוא הר סיני המקראי או לא, המפגש הראשוני עם ריכוז ציורי הסלע הוא מרשים ומפעים.

סנה בוער: הסלע המסתורי שעולה באש פעם בשנה:

באותו הר כרכום מתרחשת בכל שנה במהלך חודש דצמבר תופעה מוזרה ומהפנטת, שמזכירה נס שקרה עוד הרבה לפני "הימים ההם". שיאו של הפלא מתרחש בשעה 12:00 בצהרי היום הקצר ביותר בשנה, ה-21 בדצמבר: מאחורי אחד מהסלעים שבהר עולה הילת אור שמאירה את שוליו בצבעי צהוב וכתום, כך שהוא נראה כאילו הוא עולה בלהבות, למשך כשעה.

התופעה המרתקת היא כנראה תוצאה של אשליה אופטית שנוצרת בזכות הזווית המיוחדת של קרני השמש ביום הזה, אבל הדמיון הבלתי נמנע בינה לבין הנס התנכ"י "המפורסם של משה במדבר העניק לה את הכינוי "הסנה הבוער".

מאז שהתגלה הזוהר המסתורי, לפני כעשר שנים, הוא מסקרן מטיילים רבים, שמקפידים לעלות אל ההר בכל שנה כדי לחזות בפלא.

- מדריך הטיולים דן אמיר ישמח לקחת אתכם אל הסנה בסיור ג'יפים אבל אם תחליטו לצאת לדרך באופן עצמאי, שימו לב שהמקום, מודרך נמצא בתחום שטח אש, ולכן חובה לתאם את הטיול עם צה"ל, בטלפון 08-9902926 או 08-9902230.

ממפגש השבילים כחול שחור, לא משנה היכן היתה נקודת הלינה, נמשיך עם השביל הכחול שפונה דרומה לעבר מרכז הר השולחן. בדרך תוכלו לראות פה ושם סלעים עם ציורי בעלי החיים ואנשים עליהם. לאחר כ-2 ק"מ נגיע למפגש שבילים כחול – ירוק.

בנקודה זו יש לבחון את הזמן העומד לרשותנו. אם ישנו כזה מומלץ לפנות שמאלה (מזרחה) ואם אין יש לפנות ימינה (מערבה) עם השביל הירוק ולדלג על הפסקה הבאה.

נלך עם השביל הכחול כק"מ וחצי. בדרכנו נעבור דרך מספר –לממשיכים בשביל הכחול ריכוזים של ציורי סלע מרשימים. השביל הכחול מביא אותנו לנקודת תצפית מרהיבה מצידו המזרחי של ההר. נקודת התצפית היא למעשה גן פסלים מעשה ידי אדם. גן פסלים זה מורכב מאבני צור שנאספו ממקומות שונים בהר ורוכזו לאתר אחד, סביר להניח שאוספי האבנים היו בני המאה הנוכחית. מנקודת התצפית ניתן לראות אפיקו של נחל פארן ואגם הניקוז הגדול שלו. מנקודת התצפית נפגוש בשביל שחור ההולך מערבה כ-1.5 ק"מ לפסגת הר כרכום. מומלץ (כמובן בהתאם לזמנים) להמשיך ולעלות על שתי פסגות ההר. אם יש ראות טובה אפשר ממש לראות את כל פסגות ההרים שעברתם: הר עידו והר עריף במיוחד. באוכף שבין שתי הפסגות נעבור מהשביל השחור לשביל הירוק. ונמשיך איתו עד לנקודה שחלפנו דרכה בעבר במקום בו השביל הירוק פוגש את השביל הכחול.

כחול נפנה מערבה ובדרכנו נעבור מספר ריכוזים מרהיבים של - ממפגש השבילים ירוק ציורי סלע. ציורים עתיקים על גבי סלעים הינם תופעה רחבה ונפוצה בכל העולם, והחוקרים חלוקים בדיעותיהם באשר למשמעותם. אחדים סוברים שאין ליחס כל משמעות לציורים ולעומתם סוברים אחרים כי לציורים משמעויות רבות. למשל ציור בעל חיים מבטא שאיפה להצלחה בצייד של אותו בעל חיים. פרשנות נוספת היא שציור מסוים, למשל ציור יעל הוא בקשה מהאל לברוא יעלים נוספים (במקום שבו צדו בני האדם למחיתם). לא תמיד המשמעות של הציור פשוטה להבנה, למרות זאת, לדעת רבים יש משמעות לציורי הסלע והם אינם סתמיים. ציורי הסלע צוירו בתקופות שונות. ענתי למשל לפי כהות הפטינה וסימנים אחרים. –ניסה לקבוע סולם של סגנונות ותקופות אולם, חלוקתו אינה מקובלת במלואה. בין השאר נוכל להבחין בציורים הבאים:

- קרוב לוודאי עין של אלוהות, סמל להשגחה אלוהית: סמל העין.

- אדם פורש ידיים – תאורים דומים נמצאו במקומות רבים: עמידת אורנטה בעולם. הדמות המתוארת בעמידה זו היא של אלוהות או של כהן גדול. פרישת האצבעות של הידיים דומה לעץ – סמל של פריון. יתכן ונשיאת הכפיים של הכהנים מקורה אף היא באורנטה.

- סמל מין:

- עיגול – סמל עגול המסמן נשיות, קו ישר סמל זכרי. לעיתים קרובות ישנו . עיגול ובתוכו קו – סמל האחד את הכח הגברי והנשי

- ספירלות:

- מסמנות את הנצח האינסופי

- ציורי כפות רגלים:

- ההסבר הבדואי הוא שהגבר שמעוניין בבחורה מצייר לה כף רגל ומבקש כך את רגלה (לנישואין). אם היא מעוניינת היא מציירת את רגלה ליד רגלו. לא ברור אם הסבר זה רלוונטי גם לציורי הסלע העתיקים יותר.

השביל הירוק ההולך מערבה עובר למעשה באפיקו של נחל כרכום. מעט לפני שהנחל נשפך במפל מרשים, מטפס השביל לגדה הצפונית ומשנה את כיוונו צפונה. בנקודה זו, מומלץ (באם ישנו זמן) לעזוב את השביל למספר עשרות מטרים, ולהגיע עד למפל שבאפיק הנחל. הנוף הנשקף מהמפל, ועצי האלה שבגבי הנחל מהווים מקום מעולה להפסקה.

נחזור לשביל הירוק, שלאחר כ-700 מטר מתחיל לרדת מהר כרכום לעבר חניון הלילה שבצידו המערבי של ההר.

מנקודה זו מתחילה דרך עפר המסומנת בסימון שבילים אדום ההולכת צפונה, ועד מהרה מערבה, לאורך כ-11 ק"מ עד לכביש 10, שנמצא מקביל לגבול ישראל מצרים – שם נקודת הסיום.

יוחאי כורם